

Ztráta budovy. Nová výstavba předpokládá silnou Společnost. Nepřátelé. Společnost do roku 1918 a později. Zakládání v okruhu Společnosti. Vztah mezi „matkou“ a „dcerou“ vedl k ohrožení anthroposofického hnutí. Hnutí za náboženskou obnovu, Svaz pro trojčlennost, Vysokoškolský svaz. Nebezpečí anthroposofického specialismu. „Šest ctností.“ Ruiny budovy v Dornachu, nebezpečí rozpadu Společnosti. Slova bolesti, pátrání po svědomí, slova o uvědomění si zodpovědnosti.

Stuttgart 23. ledna 1923

Rudolf Steiner

Budova Goetheana stavěná v Dornachu po desetiletí již neexistuje. Anthroposofická společnost tuto budovu ztratila. Ztratila tím mimořádně mnoho. Musíme si jen ujasnit, čím se stala Anthroposofická společnost touto stavbou Goetheana, a když si postupně uvědomíme správným způsobem velikost ztráty, dobereme se také hloubky bolesti, pro niž není žádných slov, hloubky bolesti, jež nás postihla strašlivým požárem v novoroční noci 1922/1923. Až k tomu okamžiku, kdy jsme mohli položit roku 1913 základní kámen k dornaš- skému Goetheanu, byla Anthroposofická společnost jako strážkyně anthroposofického hnutí v jisté oblasti světa rozšířena svými jednotlivými pobočkami. A v klínu této společnosti potom vzešel impuls vybudovat si vlastní centrální stavbu. Snad právě zde můžeme dvojnásobně procítit vše to, co celá Anthroposofická společnost utrpěla, když tuto centrální budovu ztratila. Neboť zde ve Stuttgartu kráčela Anthroposofická společnost vpřed s onou stavbou, v níž můžeme již po mnoho let rozvíjet svou činnost. Proto zde budete vědět, co to znamená být obklopen vlastní budovou hodnou anthroposofického hnutí.

Anthroposofická společnost byla - než z ní vzešel impuls zřídit v Dornachu centrální stavbu - odkázána na to, aby působila pouze svými shromážděními. Stuttgart je z toho již zmíněnou skutečností vyňat. Byla odkázána na to, aby do jisté míry měla pouze slovo pro to, hovořit o nutném, vývojem lidstva daném, nastávajícím spojení člověka s duchovním světem. Jistě bude vždy tento způsob - působit slovem pro anthroposofické hnutí - nejdůležitější, nejvýznamnější, nejnezbytnější v této oblasti. Ale stavbou Goetheana se umožnilo ještě něco jiného. Bylo umožněno hovořit k velkému světu, řekl bych, uměleckými formami, o které se usilovalo při stavbě Goetheana jako o čistě umělecké. Zajisté, kdo v naší současnosti nemá smysl a cit pro to, co anthroposofie může zvěstovat slovem, nebude moci mít také smysl a cit pro takové umělecké formy, jaké se staly viditelnými v Dornachu na stavbě Goetheana. Ale musíme říci, že se již jednou, vzhledem k sympatiím lidí, v této naší současnosti snáze zaměří oko na to, co lze vidět, než duše vnitřní aktivitou na to, co lze slyšet. A tak byla právě dornašskou stavbou v nezměrném rozsahu dána větší možnost hovořit dnes k lidstvu o nutné duchovnosti. Goetheanem skutečně promlouvalo o tajemstvích duchového světa k neomezenému počtu lidí, promlouvalo viditelnými formami a viditelným dílem, než dříve mohlo promlouvat slovem. A provždy se dornašským Goetheanem ukázalo před všemi těmi, kteří měli jen trochu dobré vůle pohlížet na toto Goetheanum a za ním stojící anthroposofii s nezaujatostí, že anthroposofie není podle své podstaty ničím sektářským, že se chce ujmout velké úlohy naší současnosti, která spočívá v tom, zachytit paprsky nového duchovního světla, které se stávají nyní lidstvu přístupnými, a vtisknout je do lidských kulturních a civilizačních prostředků. Na základě jednotlivých shromáždění v místnostech libovolně k tomu zvolených mohli hovořit za těchto okolností i nezaujatí lidé o jakémsi sektářském hnutí. Vzhledem k oné pečlivosti, s níž se v Dornachu usilovalo vystříhat se každé symboliky, každé alegoričnosti v uměleckých formách stavby a dát vyprout- dit anthroposofický impuls do skutečného

umění, vzhledem k této snaze už nebylo možné při dobré vůli hovořit dále o nějaké anthro- posofické sektě. Musilo se přiznat, že anthroposofie chce něco naprosto všeobecně lidského, že nechce pěstovat něco výlučného, nýbrž chce hledat pro přítomnost to, co je v současnosti zcela všeobecně lidské v každé oblasti lidského přemítání a konání. A tak se stalo toto Goetheanum, které nyní jako ruina činí tak strašlivě zničující dojem, mocným prostředkem anthroposofického hnutí k vyslovení toho, čím toto hnutí podle své pravdivé podstaty vlastně je. A snažili jsme se do každé jednotlivé formy, do každého jednotlivého obrazu vnést vše to, co bylo vloženo do tohoto všeobecného impulzu, který jsem právě nyní vyslovil. Snažili jsme se vnést čisté umění, protože právě čisté umění spočívá cele v podstatě anthroposofického impulzu. A tak mohlo právě Goetheanum hovořit také pro ty lidi, kteří nechtěli nic o Anthroposofické společnosti vědět, hovořit o této posvátné záležitosti Anthroposofické společnosti. To se, milí přátelé, dělo po dobu téměř deseti let. A to bylo za jednu noc znemožněno. Stačí vyslovit tyto dvě věty jen vedle sebe a zmocňují se nás všechny ty pocity, které skutečně nelze vyjádřit slovy. Vůči tomu je samozřejmě malé vše to, co můžeme dnes uvést z desetileté práce a z desetiletých starostí, neboť malá je koneckonců tato práce a malé jsou tyto starosti vzhledem k nenahraditelné ztrátě nejvýznamnějšího prostředku zvěstování anthroposofického hnutí.

Milí přátelé, není-li již dnes Goetheanum, vzniká zajisté v každém, kdo toto Goetheanum měl rád, kdo na něm lpěl s pravým porozuměním, vzniká přání toto Goetheanum opět v nějaké formě vybudovat. Ovšem právě zde - se zřetelem na myšlenku opětovného vybudování - se nesmí zapomínat, že nad touto stavbou uplynulo 10 let, a že v jistém smyslu spočívá také v podstatě anthroposofického hnutí mít nepřátele. To, co znamená nepřátelství vůči anthroposofickému hnutí, vidíme nyní opět ve dnech naší bolesti. Na jedné straně musí být řečeno, že se právě tvář v tvář katastrofě ukázalo, kolik skutečných přátel získalo anthroposofické hnutí vlivem Goetheana, neboť mimo projevy utrpení a bolesti, které jsem při příležitosti této katastrofy s díky přijal z kruhů anthroposofických přátel, mimo tyto projevy zaznamenali jsme mnoho lidí, kteří se drželi stále mimo kruh Anthroposofické společnosti a nyní - nyní se vyslovili k této strašné katastrofě svým účastenstvím. Mnoho lásky k naší věci se ukázalo při této příležitosti.

V podstatě se dornašská stavba vybuďovala pomocí lásky. V podstatě vznikla ve znamení lásky. Mohla být budována nezměrnou obětavostí těch osobností, které byly oddány po jistou dobu anthroposofickému hnutí již tehdy, když byla stavba započata - roku 1913. V nezměrné míře byly přinášeny materiální oběti, oběti ducha, oběti práce. A tak se sešlo v Dornachu mnoho přátel anthroposofické věci, aby spolupůsobili nejnesobečtější způsobem při uskutečňování této stavby.

A pak přišla ta strašná válka. I když se tempo budování Goetheana během strašné války podstatně zpomalilo, průlom do ducha anthroposofického spolupůsobení tím vlastně nebyl učiněn. Dornašské stavení bylo uprostřed nepřátelství a boje národů skutečně místem, kde spolupracovali ve velkém počtu reprezentanti navzájem bojujících evropských národů v pokojné práci, v láskyplném soucítění a ve společném působení a myšlení.

A snad smí být bez vší neskromnosti řečeno: Láska, která byla do této stavby vestavěna, se snad ukáže, až se jednou bude v kulturně- historickém smyslu hovořit o tom, jaké vlny nenávisti byly rozpoutány v civilizovaném lidstvu mezi lety 1914 a 1918.

V Dornachu vládla, když kolem dokola zuřila všude nenávist, skutečná láska a byla vbudována do stavby. Byla to ona láska, která přichází z ducha. Neboť anthroposofie nese své jméno zcela nepochybně právem. Není pouze poznáním jako poznání jiná. Když se přibližují její ideje, když se přibližují její slova, je tím míněno něco jiného než teoretické, abstraktní poznání. Ideje nejsou v anthroposofii utvářeny tak, jak jsou jinde utvářeny ideje v oblasti poznání po tři, čtyři, pět posledních staletí. Slova nejsou v ní ražena tak, jak jsou dnes ražena v ostatních oblastech. Ideje jsou pro anthroposofii nádoby zhotovené z lásky, do nichž je snášena z duchového světa duchovním způsobem lidská bytostná podstata. Obklopeno láskyplně raženými myšlenkami má zářit skrze anthroposofii světlo pravého lidství. A poznání je jen formou, jak má být skrze člověka dána možnost, aby se lidské srdce naplňovalo pravým duchem ze světových dálav, aby tento duch mohl prozařovat z lidských srdcí

lidské myšlenky. A protože skutečně anthroposofie může být uchopena jen láskou, proto vytváří lásku, když je uchopena lidmi pravým způsobem. Proto se mohlo v Dornachu uprostřed zuřící nenávisti budovat místo lásky. A slova, ta nejsou v anthroposofické oblasti ražena tak, jak jsou ražena v současnosti. Slova jsou ražena tak, že jsou všechna vlastně prosbami. Každé slovo v anthroposofii je v podstatě, když je vysloveno ve správném smyslu, prosbou, zbožnou prosbou: prosbou, aby se duch uvolil sestoupit k lidem.

A z takové zbožné nálady byla vybudována stavba v Dornachu. Byla do ní vbudována láska a láska našich přátel působila opět obětavě během nočního požáru. Byl tam v lásku proměněný duch. Není možné, abych v této době hovořil o tom, co - řekl bych - by bylo třeba říci o tomto katastrofálním požáru v hlubším duchovním smyslu. Nechtěl bych odmítnout, kdyby někdo ze svého srdce položil otázku: Jak je tomu ze strany spravedlnosti světových mocností, které neposkytly žádnou ochranu proti této strašné katastrofě? Nemohl bych také odmítnout, kdyby se snad řeklo: Cožpak nebyla tato katastrofa předvídatelná? Avšak to jsou otázky, které vedou do nejhlubší oblasti esoteriky, a hovořit o nich je dnes nemožné z toho důvodu, že již neexistuje žádné místo, kde bychom se mohli vyslovit nezaujatě o těchto hlubších důvodech, aniž by to ihned nebylo vyneseno propustnými stěnami těm lidem, kteří tyto věci používají zase jen ke kování zbraní proti anthroposofickému hnutí. A tak je mi dnes odňato slovo, a nemohu hovořit v tomto ohledu o hlubších duchovních souvislostech. Ale, milí přátelé, proti tomu, co se projevilo na jedné straně, řekl bych, vytrysklé v lásce, proti tomu ihned silně vystupuje nepřátelství. Ze všech stran se snáší nad naším neštěstím krupobití posměchu, výsměchu a nenávisti, a to, do čeho byli vždy tak ponořeni naši nepřátelé, objektivní nepravda, to se ukazuje právě nyní, kdy nepřátelé vykukují ze všech skulin a chápou se příležitosti, aby přicházeli dokonce při tomto neštěstí s objektivní nepravdou. Naši přátelé pracovali poctivě na záchraně toho, co právě nebylo k záchraně. Nepřátelé shledávají dnes například vkusným říkat: tito anthroposofové, viděli jsme jejich charakter při příležitosti požáru! Stáli stranou a modlili se, aby oheň sám od sebe ustal! - Chci jen vyzvednout malou ukázkou výsměchu a úšklebků, které k nám právě v návaznosti na tuto katastrofu zaznívají.

Mohu říci: Poukazoval jsem po léta na to, že musíme počítat se stále větším počtem nepřátel a že bdělost vůči tomuto rostoucímu počtu nepřátel je naší nejsvětější povinností. Bylo pro mne vždy bolestné, když se z nějaké strany říkalo: v tom či onom směru se zdá, že se odpůrci uklidňují. Něco takového bohužel velmi souviselo se schopností v našich kruzích dělat si iluze. Kéž by mohlo toto strašné neštěstí, které nás postihlo, odejmout našim milým přátelům přinejmenším tuto schopnost iluzi a dát jim přesvědčení, že je nutné soustředit všechny mocné síly našeho ducha a našeho srdce, abychom uhájili anthroposofické hnutí. Neboť vynořuje-li se dnes přání opět vybudovat něco takového jako Goetheanum, pak je především nutno si uvědomit: Bez rozšiřující se energické Anthroposofické společnosti nemá takové znovuvybudování žádný smysl. Obnovení stavby má smysl jen tehdy, když za touto stavbou bude stát silná Anthroposofická společnost vědomá si sama sebe, pamětlivá svých povinností. Vůči tomu se nesmí zapomínat, jaké jsou podmínky pro existenci takové silné Anthroposofické společnosti. A v těchto vážných, smím snad říci vážně slavnostních okamžicích, připojme k tomu, co bylo řečeno, několik slov v tom směru, jak je třeba smýšlet o silné Anthroposofické společnosti, vědomé si svých povinností právě v těchto dnech.

Milí přátelé, až do roku 1918 existovala Anthroposofická společnost, řekl bych, jako nádoba duchovního proudu, který se má v naší době podle mínění vedoucích anthroposofických členů dostat k lidstvu. Až do roku 1918 přistupovalo k tomu to, co bylo vytvořeno jedině z anthroposofického středu, z anthroposofického myšlení, cítění a chtění. I když byla stavba v Dornachu vším tím, o čem jsem dnes hovořil, i když byla také znamením pravdy anthroposofického hnutí v mnohem širším smyslu, než může být slovo, tak přece musí být řečeno: Až do svých nejmenších jednotlivostí vznikla z centra anthroposofických impulzů. Ale anthroposofie není záležitostí nějakého oddělovacího se kruhu lidí, podle své podstaty je právě opakem všeho sektářského.

A proto je způsobilá činit plodným to, co vytváří ze svého centra v nejrůznějších oblastech života. V těžkých dobách, které následovaly po prozatímním ukončení evropské války, našli se přátelé anthroposofického hnutí, kteří viděli především neštěstí v různých oblastech života, a viděli, jak jsou nutné nové impulzy v nejrůznějších životních oblastech. A tak vzniklo od roku 1919 v návaznosti na anthroposofické hnutí leccos jiného druhu, než by to bylo vzniklo, kdyby anthroposofie pokračovala v tomtéž směru hnutí, které měla až do roku 1918. Je tomu nepochybně tak, že anthroposofie je povolána působit do nejrůznějších oblastí života, samozřejmě také do všech těch, které měly plodně pěstovat ve spojení s ní od roku 1919 různí přátelé této anthroposofie. Ale vnější události v jistém smyslu vedly k tomu, že ty věci nebyly brány bezprostředně z anthroposofie, nýbrž že byly - ovšem rozhodně ne ve smyslu anthroposofickém - jaksi zakládány a pěstovány vedle anthroposofie. A tak jsme viděli od roku 1919 různé věci, které byly - nikoli anthroposoficky, ale vedle anthroposofie - jiným způsobem hnutí, než vyplývalo elementárním způsobem až do roku 1918 z průběhu hnutí anthroposofického. To je mimořádně důležitá skutečnost a chtěl bych vás poprosit, milí přátelé, abyste mě špatně nechápali, když mám dnes hovořit právě o těchto událostech, když jsem povinen o nich hovořit.

Nemluvím samozřejmě o tom, co má vlastní ryzí důkladnost, co vzniklo v souvislosti s anthroposofickým hnutím tak jako třeba „Der Kommende Tag“ nebo podobně, co žije ve svých vlastních podmínkách, co vzniklo sice v souvislosti s anthroposofickým hnutím, ale má právě vlastní podmínky existence. Proto je to, co mám co říci v dalších větách, nepoužitelné na taková založení. Proto se to nesmí chápat tak, jakoby tím, byť i v nejmenší míře, bylo něco řečeno o hodnotě těchto zakládání v materiální oblasti, která ovšem chtějí být vedena v onom duchu, který je zcela slučitelný s anthroposofickým hnutím.

Co říkám, milí přátelé, má se vztahovat jen na Anthroposofickou společnost jako takovou, na práci uvnitř Anthroposofické společnosti, pro Anthroposofickou společnost a tak dále. Toto anthroposofické hnutí, které je zčásti zakotveno v Anthroposofické společnosti, toto anthroposofické hnutí mohlo právě zde ve Stuttgartu podat důkaz, že je podle své podstaty něčím všeobecně lidským, že nevzniká z nějakého stranického programu nebo podobně, že vzniká z rozsáhlého celku lidské přirozenosti. A nezaujatý člověk snad přece nahlédne, že tento důkaz pro všeobecně lidskou podstatu anthroposofie byl podán v jedné oblasti právě zde ve Stuttgartu: byl podán v oblasti pedagogiky, didaktiky působením waldorfské školy. A byl podán tím, že waldorfská škola není školou anthroposofie, nýbrž že waldorfská škola chce řešit problém, jak nejlépe vychovávat a vyučovat lidi na základě celého rozsahu všech lidských vloh. Jak vyvíjet člověka výchovou a výukou! A anthroposofie má ukázat cestu, jak může být tento problém řešen. Nějaká sekta, nějaká partaj by založila školu pro anthroposofii, ne školu všeobecně lidskou. A nelze vlastně dosti silně poukázat na tento všeobecný charakter lidství, o němž se usiluje právě waldorfskou školou. Zde se to projevuje tak, že můžeme říci: Tomu, kdo se skutečně přiznává v pravém duchu k anthroposofii, tomu je jméno anthroposofie lhostejné, jemu záleží na věci. Tato věc je ale zcela všeobecně lidská a může působit, přistupuje-li k určité oblasti, právě jenom ve smyslu nej všeobecnějšího lidství. Každá sekta, každá partaj, když může vystupovat tak, že zakládá školy, ať se sekta nazývá spolkem adventistů či monistů, každá sekta zakládá školu pro určitou sektu. To anthroposofie podle své podstaty nemůže. Anthroposofie může zakládat jen něco všeobecně lidského. To spočívá v její podstatě. A kdo dnes právě vzhledem k takovým skutečnostem pokládá anthroposofické hnutí ještě za sektářské, ten to může činit pouze z nepozornosti nebo ze zlé vůle. Právě na waldorfské škole byl zde ve Stuttgartu podán důkaz, že anthroposofie je všeobecnou věcí lidstva. K tomu by se ale mělo hluboce přihlídnout také v kruhu Anthroposofické společnosti. Způsob, jak byla waldorfská škola založena, duch z něhož byla založena, o tom by se mělo v Anthroposofické společnosti přemýšlet. A když se něco zakládá v souvislosti s anthroposofickým hnutím nebo Společností, mělo by se hledět na to, aby se to dělo v tomto duchu. Tak se snad může říci: Jak ve stavbě Goetheana v Dornachu, tak v založení waldorfské školy a v povaze a ve způsobu, jak je waldorfská škola vedena,

spočívá vysloveně ten způsob, jak chce být anthroposofie pro jednotlivé kulturní oblasti činná. Uvádím tedy - chtěl bych to říci ještě jednou, aby mi nebylo špatně rozuměno - uvádím tedy např. „Der Kommende Tag“ jako něco, čeho se má slova netýkají, protože to nese v sobě svými vlastními podmínkami bytí svou hodnotu. Chci mluvit jen o tom, co se uskutečňuje v anthroposofickém hnutí anthroposofickou činností, nebo co se uskutečňovat má, a chtěl bych zvláště důrazně poukázat na to, že anthroposofické hnutí ze své strany mohlo ukázat právě na waldorfské školy, jak nepůsobí v úzkém smyslu stranicko-egoisticky či sektářsko-egoisticky, nýbrž jak působí ve všeobecném smyslu lidstva tak, že se jaksí na jejich dětech již nepoznává, jaká byla jejich výchova, protože vrůstají do všeobecně lidského. Nemáme zapotřebí tázat se ohledně waldorfské školy: Vznikla z anthroposofie^ Máme jen zapotřebí se tázat: Vychovává a učí děti tak, jak má být člověk vychováván a vyučován A tak musíme říci, metamorfuje se ve své práci, ve své činnosti anthroposofie do bytostné podstaty všeobecného lidství^ Ale právě má-li tomu tak být, má-li právě v nejrůznějších oblastech budující anthroposofie být činná správným způsobem, potom musí nikoli pro sebe samu, ale - chtěl bych říci - pro své děti mít pole působnosti, na němž je energicky pěstována ve své čistotě, na němž je si člověk jako anthroposof plně vědom svých povinností pro společnost. Jen tak může být anthroposofie správnou matkou pro nej- různější děti v nejrůznějších oblastech kulturních a civilizačních. Anthroposofická společnost musí spojovat lidi, kteří v nehlubším, nej posvátnějším smyslu to míní vážně s pěstováním anthroposofické věci.

Nu, je to těžké. Četní lidé věří, že je to snadné. Je to v jistém smyslu obtížné a ty těžkosti se objevily právě od roku 1919 ve zcela silné míře zvláště také zde ve Stuttgartu. Neboť máme-li na jedné straně ve waldorfské škole něco, co si - přinejmenším dodnes - uchovalo právě charakter, o němž jsme mluvili, jenž spočívá zcela v bytostné podstatě anthroposofie, viděli jsme na druhé straně právě zde, jak mimořádně obtížné je zůstat, řekl bych, ve správném vztahu s matkou, s Anthroposofickou společností jako takovou. To je možná věta, která zní zprvu paradoxně. Ale když to, co míním, rozvedu blíže, budu snad přece v této oblasti pochopen.

Mohu nyní o těchto věcech hovořit, aniž sebe méně říkám něco o hodnotě těchto hnutí, která vznikla ve spojení s anthroposofií od r. 1919, neboť hovořím jen o jejich zpětném působení na Anthroposofickou společnost. Nesmí tedy nikdo má slova tak překrucovat nebo špatně vykládat, jako bych hovořil o hodnotě jednotlivých iniciativ, které byly založeny. Mluvím jen o zpětném působení na Anthroposofickou společnost. Tato založení, která vznikla, nebyla vždy těmi lidmi, kteří je zastupují, pojmána tak, aby se pocítovalo, řekl bych, v moderním duchovním smyslu: Cti matku svou i otce svého, aby se ti dobře vedlo na Zemi. Neboť v takovýchto založeních působí také, a to většinou, členové Anthroposofické společnosti. Nyní je otázka: Jsou tito členové Anthroposofické společnosti, kteří působí v takové oblasti vzniknuvší ve spojení s ní, jsou tito členové, přestože jsou nej znamenitějšími lidmi v této oblasti, také stále správným způsobem pamětlivi matky? - Působí ze své oblasti zpět na Anthroposofickou společnost správným způsobem? - Tato otázka je zcela odlišná od té, zda zmínění lidé jsou či nejsou ve svých oblastech vynikajícími lidmi. Mám-li se vyjádřit zvláště radikálně, tak bych musel říci toto: Někdo může být například zcela vynikajícím waldorfským učitelem, zcela v tom duchu, v němž byla waldorfská škola založena na základě smyslu anthroposofického hnutí jako všeobecná věc lidstva. Může také znamenitě jak možno zastávat své místo jako waldorf- ský učitel z tohoto ducha. Waldorfská škola může být právě tím, že není žádnou školou anthroposofie, utvářena a působit v duchu anthroposofie. Jednotlivý waldorfský učitel může tu být skvěle na svém místě ... Ale přece nemůže dostatečně působit jako anthroposof pro Anthroposofickou společnost. Neříkám, že tomu tak v tom či onom případě je, chci jen aby se pochopilo, že tomu tak může být. Jednotlivý člověk, řekněme, který působí v „Der Kommende Tag“, může být vynikajícím úředníkem tohoto časopisu, může jej přivést k největšímu rozkvětu a může - chci to tak dokonce říci - v oblasti Anthroposofické společnosti působit naprosto nedostatečně! Tím, že jaksí nedává matce, co musí být matčino, aby také všechny její děti mohly být správným způsobem zaopatřeny, tím vzniká nejtěžší starost pro anthroposof ické hnutí, skutečně nej těžší starost!

Hleďte, milí přátelé, to bylo to, proč se mi při mé předposlední přednášce konané v Goetheanu o Hnutí pro náboženskou obnovu vydrala ve zvláštní oblasti určitá slova z úst. Toto Hnutí pro náboženskou obnovu nebudu přece zcela určitě chtít nějakým způsobem kritizovat. Realizovalo se přece před třemi a půl měsíci na základě mých vlastních rad a je přece naprosto samozřejmé, že musím sám pohlížet na toto hnutí tak, abych měl nejhlubší uspokojení, když prospívá. Domnívám se, že o tom nemůže být žádné pochybnosti. Přesto ale musel jsem se již po těchto třech a půl měsících působnosti chopit slova, což tehdy v Dornachu nebylo zaměřeno na adresu Hnutí pro náboženskou obnovu, nýbrž na adresu anthroposofů, samozřejmě také těch anthroposofů, kteří stojí v Hnutí pro náboženskou obnovu. A tato slova nemohla znít jinak, než že vyslovila určitým opisem: Radujme se z dcery, ale nezapomínejme na matku. Nezapomínejme, že také matce je třeba věnovat opatrování a péči. Tohoto opatrování a této péče o matku musí být pamětlivo Hnutí pro náboženskou obnovu, musí toho být ale pamětlivi zvláště anthroposofové, kteří žijí v Anthroposofické společnosti.

Neboť, milí přátelé, zdaleka nelze říci, že se děje Anthroposofické společnosti po právu - nemíním nyní samozřejmě v právnickém smyslu - když se anthroposofové od ní odvracejí, přiklánějí se k dceřinnému hnutí, ne v tom smyslu, že by říkali: Jsme srostlí s anthroposofickým hnutím, můžeme tedy nejlépe radit v nějakém dceřinném hnutí, můžeme tomuto dceřinnému hnutí nejlépe pomáhat, nýbrž když se anthroposofové odvracejí od anthroposofického hnutí s tím smýšlením, že říkají: Nyní máme to pravé, co jsme nikdy nemohli v anthroposofii nalézt! Jde přece skutečně v tomto bodě o věc smýšlení, o věc citu a cítění. A jako se může člověk velice radovat, když se matka ujímá dcery, tak musí být důrazně upozorněno na to, že ani dcera neprospívá, aniž se matce poskytuje opatrování a péče. Když by tedy někde bylo vidět, že by se ti, kteří stojí v Hnutí pro náboženskou obnovu jako anthroposofové, stali nedostatečnými členy Anthroposofické společnosti, tak by tomu bylo právě tak, jako kdyby někdo, kdo působí na waldorfské škole jako vynikající učitel, působil nepostačujícím způsobem anthroposoficky v Anthroposofické společnosti. Tento osud ale, milí přátelé, přece prožíváme právě, i když se to tak často nepozoruje, od roku 1919.

Viděli jsme zakládat Svaz pro trojčlennost sociálního organismu - a to z dobrých intencí. Přispěl dobrým dílem tomu, nikoli nevynášet impulz pro trojčlennost do jiných kruhů, které ještě nejsou anthroposofické, nýbrž vrazil jej jako klín do anthroposofického hnutí, které ze své mnohem hlubší podstaty mělo již vše to, co v trojčlennosti spočívá, ve zcela exoterickém, zevním způsobu. A museli jsme již zažít, že se anthroposofové, působící nadšeně, intenzivně pro trojčlennost, stali horšími členy Anthroposofické společnosti, než byli dříve. A takový je, řekl bych, už čtyři roky náš osud. Tento osud musí být charakterizován, protože je třeba, aby tu byla silná a energická Anthroposofická společnost, má-li se vůbec oprávněně pomýšlet na znovuvybudování Goetheana. Je nutné připomenout, že právě to je, řekl bych, prafenomenálně významné, že se zde ve Stuttgartu začalo znamenitě pracovat v nej různějších oblastech. Ale když pojímáme věci podle skutečnosti, tak si musíme položit asi tuto otázku (prosím, nechápejte mě špatně, nic by neprospělo, kdybych dnes, lze říci, nemluvil ze základů v tomto posvátném, slavnostním, vážném, ale také smutném okamžiku): Vezměme, aby nedošlo k neporozumění, právě příklad waldorfské školy. Tady si musíme říci toto: Musíme si ujasnit rozdíl, který existuje mezi šířením anthroposofie slovem a písmem, přednáškami a knihami, a mezi péčí o Anthroposofickou společnost. Aby se anthroposofie šířila slovem a písmem, není zprvu teoreticky vůbec nutná Anthroposofická společnost a často je šířena anthroposofie slovem a písmem bez Anthroposofické společnosti. Ale to celé, co je dnes již jednou spojeno s anthroposofií, nemůže existovat bez Anthroposofické společnosti, potřebuje Anthroposofickou společnost jako svou nádobu. Člověk může být vynikajícím waldorfským učitelem, vynikajícím pedagogem tam nahoře ve waldorfské škole, může být vedle toho vynikajícím šířitelem anthroposofie slovem a písmem, ale může se svou činností vyhybat péči o Anthroposofickou společnost, popřípadě vyhybat se působení od člověka k člověku na základě anthroposofie. A nesmí být řečeno: Máme vynikající waldorfskou školu, máme na této waldorfské škole znamenitě působící osobnosti, které se angažují za obojí mnohem skvělejší

způsobem, než se jen může očekávat, které nám ale odňaly svou sílu z péče o Anthroposofickou společnost. Přišly do Stuttgartu, poskytovaly své služby, které jsem charakterizoval, skvělým způsobem, ale nepostavily se do služby Anthroposofické společnosti, neúčastnily se péče o Anthroposofickou společnost.

Prosím, milí přátelé, abyste právě dnes přijali má slova zcela přesně. Měli jsme energicky působící nadšené lidi v oblasti hnutí pro trojčlennost; odnámali, jsouce činní v oblasti pro trojčlennost, stále víc a více svou činností vlastní Anthroposofické společnosti. A nyní nám hrozí to, že v oblasti náboženské obnovy působí snad zcela skvělým způsobem vynikající osobnosti, a mohlo by se opět, a nyní ve zvlášť významné oblasti, stát to, že budou opět odnámány síly Anthroposofické společnosti. To je to, co vyvolává tak tížící starost právě tváří v tvář nezměrnému neštěstí, které nás postihlo, a co činí nutným hovořit dnes o těchto věcech se vši zřetelností.

Abych nebyl nesrozumitelný, aby podstata působení v Anthroposofické společnosti samé byla dostatečně charakterizována, chtěl bych ještě poukázat na něco jiného, co musím charakterizovat zcela jiným způsobem než to, co bylo až dosud uvedeno. Viděli jsme v posledních čtyřech letech, v nichž osudy Anthroposofické společnosti byly tak rozmanité, jak se vyvíjí jisté hnutí dvojího druhu. A právě tento dvojí způsob, v němž se toto hnutí vyvíjelo, je pro ně mimořádně charakteristický a charakteristický pro Anthroposofickou společnost: je to studentské hnutí mládeže. Vzpomeňme si, jak toto studentské hnutí mládeže před nějakou dobou vzniklo. Nazývalo se tehdy Anthroposofickým vysokoškolským svazem. Takové věci, protože jsou živé, se ovšem nedají zachytit bez jistého násilí do pevných pojmů, ostře ohraničených, ale musíme se o to přece nějak pokusit. O co tu více nebo méně vědomě usilovali účastníci tohoto Anthroposofického vysokoškolského svazu zejména působením té osobnosti, která tehdy stála u kolébky Svazu, působením Romana Boose? - Byla tu snaha ovlivnit, upravit, přetvořit studium jednotlivých věd z anthroposofického hlediska, přetvořit je vzhledem k jistým nešvarům, které pociťovali nositelé tohoto hnutí. Hnutí bylo myšleno tak, že mělo působit, abych tak řekl, do poslucháren, aby se v posluchárnách uplatňoval duch činností studující mládeže, duch, který by právě měl v posluchárnách působit. Jen tak mohlo být pojato to, co se tehdy programově projevilo. Později se uplatnilo, zcela nedávno, nechci říci protihnutí studentské mládeže, ale právě hnutí jiného rázu, které vystupovalo zejména, když se zde ve Stuttgartu shromáždil jistý počet členů studentské mládeže, aby pěstoval něco všeobecně lidského s jakýmsi spodním tónem pedagogicko-didaktickým. To nebyla tendence vnášet bezprostředně do poslucháren programově vliv anthroposofie. Zde se pomýšlelo na jiné jeviště. Zde to nebyla posluchárna, zde to bylo nitro člověka, lidské srdce, lidský duch, lidský způsob cítění. Zde se neříkalo: Má něco nastoupit působením slova - pro mne za mne, aby slovo, mám-li to říci radikálně, znělo v posluchárně jinak ..., nýbrž usilovalo se, aby existovali mezi mládeží jednotliví lidé, kteří jsou s jinými v srdci - protože to spočívá v jejich nejvnitřnější bytosti - mladí a stárnou. A protože jako studenti jsou také lidmi a jako lidé stárnou, tak budou právě z tohoto ducha anthroposofie, který je zcela všeobecně lidský, právě jako lidé také v posluchárně. Nepočítali již tito mladí vysokoškoláci s kategoriemi vysokoškolských poslucháren, počítali s mladým člověkem. To bylo v této oblasti něco, co je nutné zcela od sebe odlišovat. Anthroposofická společnost, působí-li správně, musí však umět mít dosti široce otevřené srdce, aby všude nacházela člověka až do nejvnitřnější lidské bytostné podstaty, nacházela ho, když k ní přichází a chce mít v ní pomocníci pro toto hledání, pro toto své úsilí.

A když čtete v mé knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“, tak tu najdete mezi různými cvičeními pro lidskou duši, která jsou tu uvedena, také šest cvičení, která se mají dělat v jistých periodách. Jedno z těchto cvičení je pěstování úplné nezaujatosti vůči životním oblastem. Ano, milí přátelé, těchto šest ctností potřebuje již ve svém celku Anthroposofická společnost sama. A musí se usilovat, aby Anthroposofická společnost jako taková tyto ctnosti měla. Musí mít dosti nezaujatosti, aby - když právě někdo přijde - našla člověka, musí být dosti silná, aby mu vyšla vstříc. A právě v tom se ukázala jedna z obtíží Anthroposofické společnosti, že se - když jsem sem přišel a našel nedávno tuto mládež - Anthroposofická společnost od ní úplně odtáhla a jakás takáš souvislost musela být opět

slepena. Hovořím poněkud radikálně, ale snad se tím věci pochopí lépe. Chci to jen uvést jako příklad, že Anthroposofická společnost musí mít v sobě možnost přistupovat nezaujatě k jevům života. A pojďme opět do jiné oblasti. V poslední době vstoupily do oblasti vědy v nejrůznějších odvětvích vynikající osobnosti, které již po léta vycházely z Anthroposofické společnosti. Máme skutečně, jsem nejen zevně, nýbrž také vnitřně naprosto poctivě zdrženlivý se svým úsudkem, máme zcela znamenité vědce, kteří nejsou v našem kruhu dostatečně oceněni. Stanovili si za úkol pěstovat vědeckost v Anthroposofické společnosti, vědeckost v jednotlivých oborech.

V prvních letech své existence nemohla Anthroposofická společnost jinak, než hovořit k lidem jako k lidem. Nemohla se ihned rozvětvit do nejrůznějších oblastí, musela zprvu hovořit ze svého centra od člověka k člověku. Musela si teprve dobýt jistý terén ve světě, řekl bych, totiž ve světě lidských srdcí dříve, než mohlo být něco pěstováno v jednotlivých oblastech. Protože právě anthroposofie je něčím, co může oplodňujícím způsobem působit do všech oblastí kulturních a civilizačních, bylo potom již něco samozřejmého, samozřejmě daného, že v ní také vystupovali vědci a působili pro vědu. Nyní ale, milí přátelé, člověk může být vynikajícím vědcem v Anthroposofické společnosti a přitom zcela nedbat základních podmínek Anthroposofické společnosti jako takové. Může právě jako vědec znamenitě přenášet anthroposofické nauky na chemii, fyziku a tak dále a může být tak špatným anthroposofem, jak je to jen možné. A právě v této oblasti jsme přece prožili, že znamenití vědci nám odňali právě všechny své síly, odňali všechny síly matce, odňali všechny své síly působení, nespolupracovali v pěstování Anthroposofické společnosti jako takové. Ti, kteří z prostého lidského srdce hledají potom anthroposofii v Anthroposofické společnosti, jsou potom nesympaticky dotčeni tím, že tito vědci přece hovoří z onoho východiska, s oním spodním tónem, který přinášejí z chemie, z fyziky, kde sice ještě stále je něco všeobecně lidského, co je chemické, fyzikální, biologické nebo právnické, co je ale přece od něčeho všeobecně lidského velice vzdáleno. Co my však potřebujeme, je to, aby se nezapomínalo na matku. Neboť kdyby nepěstovala Anthroposofická společnost anthroposofii jedno a půl desetiletí z centra jako takovou - nemohli by se na její půdě usadit vědci. Anthroposofie jim dala, co potřebovali. Měli by být pamětlivi toho, že musí opět vrátit svou spolupráci v Anthroposofické společnosti to, co našli pro vědu na základě anthroposofie.

A tak to můžeme vidět právě přímo v nejrůznějších oblastech a musíme si přiznat: Anthroposofie dostala - odpusťte to zdánlivě triviální slovo, ale v životě tak triviální není - anthroposofie dostala právě od roku 1919 mnoho dětí, ale ty děti byly své matky málo pamětlivé.

A dnes stojíme před svým strašným neštěstím, máme před sebou v Dornachu srdce zničující ruinu Goetheana a máme před sebou také Anthroposofickou společnost; i kdyby se byl počet členů v poslední době zvětšil do nekonečna, máme Anthroposofickou společnost bez vnitřní pevnosti, která má v sobě něco, co připomíná trosky. Samozřejmě, můžeme se stále ještě shromažďovat v anthroposofických pobočkách, můžeme ještě anthroposofii slyšet, ale to, co tu dnes existuje, to mohou odpůrci jedním okamžikem zničit, když nebudeme tváří v tvář dnešnímu neštěstí pamětlivi současného neštěstí, o němž jsem musel dnes hovořit.

Tak to bylo, milí přátelé, slovo smutku, slovo bolesti, které jsem k vám musel promluvit v jiné formě, než jak jsem jinak k vám z tohoto místa v poslední době hovořil. Ale to, co se stalo a to, co toto dění doprovází, nutí mě dát zaznít slovům bolesti, slovům smutku, která jsou opravdu hluboce zdůvodněna, právě tak hluboce zdůvodněna jako slovo díky všem těm, kteří pomáhali buď svou láskou nebo prací při budování Goetheana a při požáru. Rovněž tak jsou hluboce zdůvodněna jako slova uznání všeho toho, co se právě ukázalo v nejnovější době v širokých kruzích anthroposofických členů srdce povznášejícím způsobem, rovněž tak jsou dnes hluboce zdůvodněna slova, do nichž musela zaznívat bolest a která nemají být slovem kritiky či kárání nějaké strany, nýbrž slovy zkoumajícími svědomí a slovy, která vyjadřují nutnost uvědomit si zodpovědnost. Ani to nemají být slova, která by něco potlačovala, nýbrž slova v našich srdcích, v našem duchu k pozvednutí síly, která nás může zachovat jako Anthroposofickou společnost, ano jako Anthroposofickou společnost. Neboť my se

nesmíme stát kruhem pedagogů, kruhem náboženských obnovitelů, kruhem vědců, kruhem mladých a starých a středního věku, my musíme být anthroposofickým společenstvím, které je si vědomo toho, odkud čerpá a čím v podstatě žíví svá dceřinná hnutí. Toho si musíme být plně vědomi! A když nás plameny z Dornachu skutečně hluboce v srdci pálí, potom kéž by tento požár v našich srdcích - dovolte mi dnes k vám vyslovit toto přání, milí přátelé, potom kéž by tento požár v nás zpevnil síly vědomí, že především musíme všichni společně pracovat anthroposoficky. Neboť jednotlivá speciální hnutí by si také sama odňala své síly, kdyby nebyla pamětlivá matky. Zajisté, budiž známo, že pro těžkosti takových věcí často na matku zapomínali právě ti, kteří jsou nej zřetelněji jejími dětmi. Ale nastane-li v pravý čas obrat, když v pravý čas, který snad ještě máme, ale brzy jej již mít nebudeme, nastane obrat, když vystoupí vědomí, že se musí v Anthroposofické společnosti pracovat anthroposoficky, že je především všeobecným úkolem přivést člověka do styku s duchovními paprsky chtějícími k nám sestoupit dolů z duchově-božských výšin v souladu s vývojem lidstva, když tímto vědomím, tímto úkolem ještě v pravý čas zpevní dornašské plameny, pálící také v našich srdcích, síly, potom se přes všechno strašné nepřátelství něčeho dosáhne.

Kéž by tomu tak bylo, milí přátelé! Ale slyšte, prosím, také se správnou vážností to, co jsem vám dnes musel říci, řekl bych, s hluboce trpícím srdcem. Kéž by to bylo ve vás pracovní silou, pracovní vůlí, vůlí k soudržnosti právě v oblasti anthroposofického hnutí. Nikoho se nemá dotknout, když se mu řekne: Je vynikajícím členem v práci pro „Der Kommende Tag“, na waldorfská škole nebo znamenitě působí v oblasti náboženské obnovy nebo v jiné oblasti. Avšak, milí přátelé, ti všichni by měli - vedle těch, kteří nevstoupili do speciální oblasti - a také ti, kteří jsou staří a mladí a středního věku, ti všichni si mají být vědomi matky, totiž Anthroposofické společnosti samé, z které to vše musí prýštit a v níž musí všichni jednotliví specialisté spolupracovat. Vyrostlo u nás příliš mnoho specializace, aniž se to správným způsobem zpozorovalo. Často je ta specializace tak velká, že je již opět malá, protože až příliš zapomněla na matku. Kéž by byl dornašský požár pravým znamením pro vůli zesílit správně síly ve smyslu Anthroposofické společnosti, zesílit je k poctivému, snaživému spolupůsobení.

GA 257